

ТЕЗИ ДО ВИСТУПУ
на слуханнях у Комітеті з питань економічного розвитку
«План відновлення України від наслідків війни»
24 березня 2023 року

Децентралізоване відродження

Валовий національний продукт, який відображає добробут держави, формується загалом пересічних суб'єктів господарювання. Саме безліч різноманітних підприємств, які працюють в різних сферах та регіонах, мають різні організаційно-правові формати, відрізняються між собою за обсягами операцій та розміром частки на ринках забезпечує сталість і гармонійний розвиток сучасних національних економік. Тож економічне відновлення України має відбуватися виключно за рахунок створення умов для відновлення великої кількості суб'єктів господарювання з врахуванням їх різноманітності та специфіки. І таке відновлення має відбуватися на інноваційній основі.

Диверсифікація збитків

Під час війни економічних збитків зазнали всі без винятку аспекти діяльності підприємства. Землі та довкілля засмічені вибуховими пристроями і хімічними речовинами, матеріальні активи зруйновані, сировина здорожчала, попит на продукцію зменшився, ускладнився експорт, впала купівельна спроможність громадян, зазнали втрат технологічні цикли, відбулись карколомні зміни у робочій силі. І такі зміни для кожного підприємства є індивідуальними.

Тож визначення та компенсація збитків, надання підтримки для відновлення господарської діяльності має бути «економічним» і відбуватися на основі з'ясування стану балансу підприємства у всій його повноті, а не за окремими напрямками діяльності бізнесу чи за окремою групою активів. До того ж саме в рамках балансу збитки можуть бути не тільки достовірно визначеними а ще й достеменно вимірними. За кожною бухгалтерською транзакцією стоїть той чи інший документ і це забезпечує процес компенсації збитків від зайвої бюрократизації та збору непомірної та невиправданої кількості додаткових документів.

Напрями фіксації шкоди

Розмір збитків може бути оцінений в грошовому вимірі, порівнюючи дані довоєнного і поточного балансу. Зокрема на основі даних рахунку 10 «Основні засоби» може бути визначена вартість знецінення землі (субрахунок 101, 102), зруйнованих та пошкоджених виробничих та офісних приміщень (субрахунок 103), транспорту (субрахунок 105), обладнання (субрахунок 104), руйнування плодівих насаджень (субрахунок 108), знищення сільськогосподарських тварин (субрахунок 107).

Втрата прав на користування земельними ділянками, іншими природними ресурсами, майном за рахунок їх руйнації, порушення технологічних і управлінських циклів, у тому числі за рахунок втрати кваліфікованої робочої сили можуть бути достовірно визначеними на основі даних складових рахунку 12 «Нематеріальні активи».

Визначення збитків на основі даних балансу здатне навіть захисти передвоєнні інвестиції. Розмір збитків, завданих незавершеному будівництву визначається за даними субрахунків 151-152, вирощуванню садів та тварин, що не вступили у фазу експлуатації за субрахунком 155 рахунку 15 «Капітальні інвестиції». Знецінення цінних паперів, руйнування підприємств, в які свого часу вклало кошти підприємство, втрата інших напрямів вкладання грошей підприємства визначається на основі стану рахунку 14 «Довгострокові фінансові інвестиції».

Однак при визначенні розміру шкоди, завданої війною, не тільки необоротні активи та капітальні вкладення мають братися до уваги. Руйнівних збитків підприємству наносить також і зростання боргів контрагентів, які виникли внаслідок воєнних дій (довгострокова та короткострокова дебіторська заборгованість), втрата сировини, закупленої для виробництва (у випадку аграрного сектору – паливо, добрива, ЗЗР), продукції у фазі виробництва (врожай) та готової продукції (Клас 2 «Запаси»).

Окремої розмови варті втрати Класу 3 «Кошти, розрахунки та інші активи», пов'язані з крадіжками грошей в касі та з банківських рахунків, блокуванням платежів, які мають надійти, у тому числі кредитних ресурсів, зростання заборгованості по кредитах банків за рахунок перерахованих вище причин та односторонньої зміни відсотків за кредитами.

Забезпечення достовірності

В загальному випадку збитки підприємств, спричинені війною, мають трактувати в широкому сенсі – як зменшення активних або збільшення пасивних статей балансу суб'єкта господарювання, підтверджене відповідними документами (актами інвентаризації, звітами про оцінку, договорами з контрагентами тощо). Для отримання впевненості у достовірності таких документів при визначенні збитків варто залучати незалежних, належним чином сертифікованих оцінювачів та аудиторів.

Діяльність незалежних аудиторів та оцінювачів є поширеним у світі механізмом децентралізованого фінансового контролю. Така діяльність вже давно ведеться в Україні як місцевими, так і міжнародними фахівцями. Однак суспільна думка в Україні ще й досі з недовірою ставиться до застосування таких сучасних методів контролю. Для зниження рівня недовіри та сумнівів щодо доброчесності незалежного аудиту варто посилити відповідальність і керівників бізнесу, і аудиторів за надання недостовірної інформації як на рівні адміністративного, так і кримінального кодексів.

Міжнародна допомога

Дороговкази щодо шляхів та механізмів підтримки післявоєнної відбудови України надані в зверненні Єврокомісії до Європарламенту, Європейської ради, Європейського соціального та економічного комітету та Комітету регіонів «Ukraine Relief and Reconstruction» від 18 травня 2022 року. В документі йдеться про відбудову економіки України відповідно до європейських практик та стандартів, на основі надання суб'єктам господарювання грантів та кредитів відповідно до механізмів та практик ЄС, які передбачають належне управління коштами, підзвітність, убезпечують кошти міжнародної спільноти та забезпечують їх належне використання.

Формування проектів післявоєнного розвитку на основі достовірної інформації про фінансовий стан підприємства, підтверджений незалежними аудиторами та оцінювачами – це той шлях,

який може бути сприйнятий і фінансово підтриманий міжнародною спільнотою. Проекти відновлення та розвитку мають відповідати міжнародним галузевим стандартам та належним практикам, відповідати найсучаснішим світовим тенденціям і запроваджувати інновації.

Компенсація збитків

Механізм міжнародної підтримки економічного відновлення України передбачає застосування міксу з грантів та кредитів. Тож у складі кожного проекту для кожного підприємства доцільно передбачати грантове фінансування у розмірі повної або часткової компенсації збитків, визначених на основі даних бухгалтерського обліку.

Запобігання відтворенню олігархічної економіки

На жаль, на даному етапі планування післявоєнного розвитку національної економіки ризики збереження і відтворення олігархічної системи лишаються високими. Шлях формування пакету окремих проектів відродження і досить непрозорий спосіб є практично єдиним публічно анонсованим сценарієм післявоєнного розвитку України. З точки зору аналізу альтернатив такий сценарій є чи не найгіршим, оскільки зданий не тільки відтворити, але й посилити олігархічну природу національної економіки України. Це створить великі перешкоди для швидкого отримання членства в ЄС.

Звичайно, країні потрібна реалізація великих промислових, а також інфраструктурних проектів. Однак вони мають суттєво будуватися на аутсорсинговій основі і передбачати конкурсне залучення виконавців, яке здійснюється невеликим апаратом під контролем незалежного антикорупційного, фінансового та управлінського аудиту.

В загальному випадку уникнути ризиків збереження олігархічної моделі економіки можна лише за рахунок створення умов для широкого горизонтального відродження, у тому числі на основі зазначених вище механізмів.